

ASIA Hoitoon pääsyn toteutuminen

KANTELU

A pyytää oikeuskanslerille 24.5.2013 osoittamassaan kantelussa tutkimaan, pääsevätkö lapset Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä hoitoon lainmukaisesti. Kantelun liitteenä on Kalevassa 24.5.2013 ilmestynyt asiaa koskeva artikkeli. Artikkelin mukaan lapset saattavat joutua odottamaan Oulussa aikaa psykoterapiaan jopa yli vuoden. Lisäksi psykiatrisen hoidon tarpeen arviointia odottavia lapsia on artikkelin mukaan monesti ylipaikoilla ja he saavat tutkimusjakson jälkeen hoitoa usein vasta sitten, kun tilanne on kriisiytynyt. Edelleen artikkelissa todetaan, että lapsille voidaan antaa esimerkiksi toimintaterapiaa, vaikka psykoterapia olisi parempi ja ensisijainen hoitomuoto.

SELVITYS

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) on antanut 21.10.2013 päivätyn lausunnon, jonka liitteenä on Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän lastenpsykiatrian vastuualueen johtajan, osastonylilääkäri B:n 23.9.2013 päivätty ja nuoriso- ja yleissairaalapsykiatrian vastuualueen johtajan, osastonylilääkäri C:n 23.9.2013 päivätty selvitys.

RATKAISU

Oikeusohjeet

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Terveydenhuoltolain 53 §:ssä säädetään hoitoon pääsystä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa. Pykälän 1 momentin mukaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut sairaanhoitopiirin kuntayhtymän sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön taikka perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavaan erikoissairaanhoidon toimintayksikköön. Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erikoislääkärin arviointia tai erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia, on arviointi ja tarvittavat tutkimukset toteutettava kuuden viikon ku-

luessa siitä, kun lähete on saapunut sairaanhoitopiirin sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön. Pykälän 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu, jolleivät lääketieteelliset, hoidolliset tai muut vastaavat seikat muuta edellytä.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 3 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Pykälän 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät muun muassa hoitamalla toiminnan itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä tai hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Arviointi

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän lastenpsykiatrian vastualueen selvityksessä on todettu, että ajalla 1.1.-19.9.2013 lastenpsykiatrian erikoisalalle oli 153 lähetettä, joiden keskimääräinen käsittelyaika oli yksi vuorokausi. Kahden lähetteen käsittelyaika oli ollut yli 21 vuorokautta. Hoidon tarpeen arviointiin jonotti 19.9.2013 yksi potilas, joka oli ollut jonoissa yli kuusi viikkoa.

Vastualueen selvityksessä on todettu, että kiireetöntä hoitoa ovat joutuneet odottamaan pitkään osa niistä potilaista, joille psykoterapia on arvioitu tarpeelliseksi hoitomuodoksi. Ajoittain myös osastohoitoon on ollut jono eikä osastolle ole päässyt hoitoon kolmen kuukauden sisällä. Kiireetöntä hoitoa jonotti 19.9.2013 kahdeksan potilasta, jotka jonottivat psykoterapiaa ja joiden jonotus oli kestänyt yli hoitotakuun määrittämän kolme kuukautta. Lisäksi kaksi potilasta oli jonottanut perheyksikköön pääsyä yli kolme kuukautta.

Selvityksen mukaan jos potilas joutuu odottamaan psykoterapiaan, muun terapian tai osastohoidon alkamista, potilaalle ja perheelle järjestetään kannattelukäyntejä ja perhettä ohjeistetaan ottamaan yhteyttä poliklinikalle, jos tilanne kriisiytyy. Psykoterapiaa jonottaville on tarpeen vaatiessa järjestetty toissijaista hoitoa, kuten toimintaterapiaa, supporttiivisia käyntejä ja lastensuojelun tukitoimia. Selvityksen mukaan tarkoituksenmukaista on, että jos psykoterapia on perusteellisen tutkimuksen jälkeen arvioitu ensisijaiseksi hoidoksi, se pyritään järjestämään. Selvityksen mukaan psykoterapiajonoa on saatu lyhennettyä lisätyön avulla.

Selvityksessä on todettu, että Pohjois-Suomessa pitkät matkat aiheuttavat psykoterapian toteuttamiselle erityishaasteita. Lasten psykoterapeutteja on Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella ja koko Pohjois-Suomessa myös liian vähän. Ongelmaa on alettu korjata järjestämällä lastenpsykiatrian vastualueen toimesta psykoterapiakoulutusta edeltävää koulutusta. Lisäksi Oulun yliopisto on mukana järjestämässä lasten ja nuorten psykoterapeuttikoulutusta.

Selvityksessä on todettu, että ajoittain lastenpsykiatrian osastolla on ollut ylipaikkatilanne ja kriisiosastolla välillä yli 50 prosentin ylipaikkatilanne. Osastojen kokonaiskuormitus oli vuonna 2013 83-98 prosenttia, kun Oulun yliopistollisen sairaalan kokonaiskuormitus oli 80 prosenttia.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän nuoriso- ja yleissairaалapsykiatrian vastualueen selvityksessä on todettu, että sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian yksiköihin tuli 1.1.-19.9.2013 yhteensä 146 lähetettä. Lähetteisistä 73 prosenttia oli käsitelty kolmessa vuorokaudessa ja 97 prosenttia 21 vuorokaudessa lähetteen saapumisesta. Lähetteisistä viisi oli ylittänyt 21 vuorokauden käsittelyajan. Selvityksen mukaan kyseisistä lähetteisistä yksi koski potilasta, joka odotti osastolle pääsyä, mutta kävi osastolla polikliinisessä avohoidossa. Lähetteisistä kolme oli tullut 21.12.2012 ja poliklinikan ylilääkäri oli käsitellyt ne 10.1.2013, mutta lähetteet olivat kirjautuneet järjestelmään 14.1.2013 (24 vuorokauden käsittelyaika). Yksi lähete oli palautettu lähettäjälle, koska potilaalla oli päällekkäisiä hoitoja yliopistollisen nuorisopsykiatrialle. Lähete oli sen vuoksi jäänyt epähuomiossa käsittelemättä.

Selvityksen mukaan kiireelliseen nuorisopsykiatriseen sairaalahoitoon potilaat pääsevät heti.

Selvityksessä on todettu, että hoidon tarpeen arviointia nuorisopsykiatrian poliklinikalle 19.9.2013 odotti viisi potilasta. Kaikkien potilaiden hoidon odotusaika oli alle kuusi viikkoa ja keskimääräinen odotusaika oli 16 vuorokautta. Hoitoa odottavia potilaita nuorisopsykiatrian poliklinikalle oli seitsemän ja nuorisopsykiatrisille osastoille neljä ja kaikkien odotusaika oli alle 90 vuorokautta. Odotusajat osastohoitoon vaihtelivat 2-16 vuorokauden välillä.

Selvityksessä on todettu, että nuorisopsykiatrisen hoidon tarpeen arviointiin ja hoidon odottamiseen kuluva aikaa on pyritty lyhentämään lisäämällä henkilökuntaa.

Valvira on todennut lausunnossaan, että selvityksen mukaan Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella oli 1.1.-19.9.2013 välisenä aikana yhteensä 28 sellaista potilasta, jotka odottivat lastenpsykiatrista hoitoa. Näistä kahdeksan oli odottanut psykoterapiaa ja kaksi osastohoitoa yli kolme kuukautta. Hoitoa lastenpsykiatrian erikoisalalla yli laissa säädetyn enimmäisajan odottaneita potilaita oli näin ollen noin 36 prosenttia kaikista hoitoa odottaneista. Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian osastoilla on ajoittain ollut ylipaikkatilanne.

Lausunnon mukaan sitä, että psykoterapiaa odottaville potilaille pyritään järjestämään tarvittaessa toissijaista hoitoa, voidaan pitää asianmukaisena, mutta Valvira toteaa kuitenkin, että toissijaisen hoidon ei voida katsoa korvaavan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi katsottua hoitoa.

Valvira on todennut, että selvityksestä saatavan käsityksen mukaan potilaiden laissa säädetyn enimmäisajan ylittävät odotusajat psykoterapiaan johtuvat pääosin käytettävissä olevien psykoterapeuttien vähäisyydestä ja alueen pitkistä välimatkoista. Valvira katsoo, että tällaisessa tilanteessa sairaanhoitopiiri ei ole voinut järjestää tarvittavia palveluja esimerkiksi hankkimalla niitä muilta palvelun tuottajilta. Koska kuitenkin lastenpsykiatrian vastualueen selvityksessä mainittujen 10 potilaan hoitoon pääsy on viivästynyt yli laissa säädetyn enimmäisajan eikä heidän kohdallaan ole selvitetty, että hoidon järjestämiselle säädetystä enimmäisajasta olisi ollut perusteltua poiketa lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista syistä, Valvira on katsonut, että mainittujen potilaiden potilaslain 3 §:ssä säädetty oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ei ole toteutunut.

Edelleen Valvira on todennut lastenpsykiatristen osastojen ajoittaisen ylipaikkatilanteen aikana olevan mahdollista, että potilaat eivät kaikilta osin saa lain edellyttämää laadultaan hyvää hoitoa, vaan oikeus hyvään hoitoon voi tällöin vaarantua.

Valvira on todennut lisäksi, että terveydenhuoltolain 53 §:n 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen ja hoitoon pääsyn ajankohdan tulee määräytyä ensisijaisesti hoidon edellyttämän kiireellisyyden perusteella ja tarvittaessa hoito on aloitettava välittömästi. Kolmen kuukauden enimmäisajasta voidaan poiketa vain lääketieteellisten, hoidollisten tai muiden vastaavien seikkojen sitä edellyttäessä. Valvira ei saadun selvityksen perusteella kykene arvioimaan sitä, ovatko laissa mainitussa enimmäisajassa hoidon aloittaneet potilaat saaneet hoidon sen kiireellisyyden edellyttämässä ajassa.

Valvira ei lausuntonsa mukaan ole voinut muilta osin todeta epäasianmukaisuutta Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin toiminnassa lasten- ja nuortenpsykiatrian erikoisaloilla hoidon järjestämisessä tai sen asianmukaisuudessa.

Totean, että minulla ei ole syytä arvioida asiaa toisin kuin Valvira.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Yhdyn edellä Arviointi -kohdasta ilmeneviin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston esittämiin näkemyksiin. Saatan Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän lasten psykiatrian vastualueen tietoon käsitykseni terveydenhuoltolain 53 §:ssä säädettyjen määräaikojen noudattamisen tärkeydestä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:ssä säädetyn laadultaan hyvän hoidon toteuttamisessa.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Kantelun liite toimitetaan A:lle.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Esittelijäneuvos

Marjo Mustonen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
